

Szerdán délben a muzeum oszlopcsarnokából temetik Szalay Józsefet, a szegedi kultúra nagy halottját

(A Délmagyarország munkatársától.) Szeged szomorú veszteséglistája ismét megrövidkedett. Most, alig két héttel Juhász Gyula halála után, a halál Szalay Józsefért jelentkezett, a „literátus főkapitány”-ért, akinél rajongóbb szerelmese a betűnek, a művészeteknek alig akadt.

A soha vissza nem térő régi, hites világ egyik utolsó képviselője volt, akinek az élete a tiszta harmoniában egyesítette a hivatali méltóságot viselő és teljesen betöltő magyar urat a bohémlelkű művésszel. Akinél lelkesebb megértője, megérzője és ajnázója nem igen akadt a komoly irodalmi és művészi ambícióknak.

Szeged és a magyar vidék irodalmi vezérkarának elhivatott elnöke volt, aki tudatosan, mégis szerényen viselte ezt a tisztséget, amely rája szabódott, az ő számára teremtdőtt és amely úgy hozzanót, hogy talán vele együtt sülyed most el a szegedi temetőben. Szalay József a maga ügyének érzett minden kulturális és önként vállalta az ilyen ügyek képviselését. Fáradságátlan harcosa volt a magyar kultúrának, akár a literatura, akár a képzőművészet színeiben jelentkezett az. Teljes hittel, egész lélekkel tudott lelkesedni érte és Szeged felbecsülhetetlenül sokat köszönhet ennek az önzetlen lelkesedésnek. Szalay József agilitása, fáradságatlansága, törődése nélkül talán a Dugonics-Társaság sem lenne ma több, mint akármelyik vidéki város irodalmi alakulata, kulturális egyesülete. De Szalay József munkája, hite, akarata az elsőként emelte, komoly rangot adott neki, tekintélyt szerzett számára. Az a kétszázkilencvenkilenc felolvasó ülés, amelyre büszkén gondolhat vissza a társaság, Szeged rangját emelte. És Szeged ünnepe lett volna jövő vasárnap a háromszázadik ülés, nem is Szegedé, hanem a magyar vidék kulturájáé és ezen az ünnepi ülésen a magyar kultúra hajtott volna zászlót az elnök előtt, aki husz éve viseli a társaság elnöki tisztségét. Így azonban — ha megtartják — szomorú gyászünnepe lesz a szegedi kultúrának a háromszázadik felolvasó ülés, amelynek megnyitóját már nem mondhatja el a literátus főkapitány...

A városháza tornyán, az egyetem, a kulturális palota és a színház ormán sötét zászlókat lobogtat ugyanaz az áprilisi szél, amely Juhász Gyula fekete koporsója fölött fútyult a maga gyászindulóját. Szinte csuda, hogy még nem tépte foszlányokká ezeket a fekete zászlókat, hiszen olyan nagyon sokszor kellett árbócra vonni őket az utóbbi esztendőben...

A szegedi kultúra hősi temetője egyre bővül. Némán, szomorúan és vigasztalanul sorakoznak föl a sírok Szeged öskertjében. Klebelsberg Kuno, Somogyi Szilveszter, Várhelyi József, Nyilassy Sándor, Móra Ferenc, Juhász Gyula, Szalay József... Szörnyű aratása volt a halálnak ezekben az esztendőben...

Az utolsó napok

Szalay József betegségének a híre alig néhány órával a katasztrófa előtt futott szét a városban és keltett mindenütt általános részvétet. Szombaton értesült róla a szegedi közönség, hogy Szalayt súlyos betegség támadta meg. Néhány nappal előbb meghűlt, ágynak esett, láza magasra szökött és péntekre virradó éjszaka agyvérzést kapott. Már félig eszméletlenül szállították be a belgyógyászati klinikára, ahol az egyetem két kiváló tanára, Rusznayák és Engel professzorok vették fel a reménytelen küzdelmet az életéért. De már nem volt segítség. A beteg elvesztette eszméletét, állapota percről-percre súlyosbodott és a tudomány tehetetlenül rakta le fegyvereit a feltartóztathatatlanul közeledő halál előtt.

— Legfeljebb két napja van még — volt a klinika szomorú válasza szombat éjszaka, amikor érdeklődtünk a nagybeteg hogyléte iránt.

— De a katasztrófa minden percben bekövetkezhetik...

A beteg közben nyugtalanul vivta szörnyű csatáját a halállal. Ugy harcolt, mint akinek még sok elintéznivalója van, mint akire még sok munka vár. Mondták, hogy agóniájában állandóan beszélt. Mintha vitázott, pörölt volna a könyörtelen ellenféllel. Mintha haladékot kért volna, mert jövő vasárnap még elnökölnie kellene a Társaság legünnepibb felolvasó-ülésén...

A rettenetes harc reggelig tartott.

Kilenc óra után elcsöndesedett a beteg. Megnyugodott. Keze erőtlennül hullt a takaróra. Arca kisimult. Szeme lecsukódott.

És kilenc óra huszonöt perckor megállt a szívverése.

Békéscsabától Szegedig

Szalay József Békéscsabán született 1870 február 17-én. Apja a megye egyik legtekintélyesebb földbirtokosa volt, aki nagy gondnal neveltette fel gyermekeit. Józsefet a megyének szánta. A közigazgatási pályára szinte korlátlan lehetőségeket kínált még abban az időben a megyei földesurak gyermekei számára. A csabai gimnázium elvégzése után a jogra iratkozott be a pesti egyetemre és 1893-ban letette az államtudományi doktorátust. Egy évvel előbb, 1892-ben harmadik aljegyzővé választották meg a megyénél, ahol szabályos ütemben indult el hivatali karrierje. Két év múlva, huszonhét éves korában már az orosházi járás szolgabírója lett. Ebből az állásából hívták meg 1902-ben Hódmezővásárhelyre, a városi rendőrség élére, főkapitánynak.

Az alig harminckett éves főkapitány máról-holnapra vezető helyet kapott a nagy alföldi város életében. Itt ragadt rá diszes titulusa, a literátus főkapitány, amelyre talán minden címe között a legbüszkébb volt. Tudták róla, hogy rajongó szerelmese az irodalomnak, hogy lázas buzgalommal gyarapította könyvtárát, amely már akkor is, közel negyven esztendővel ezelőtt, igen számottevő magánkönyvtár volt ezen a vidéken, ahol ma sem igen gyűlenek könyvet az emberek.

Rendőr volt, de a szó legnemesebb értelmében. És talán ezt a komoly állását is arra használta fel, hogy közelebb kerüljön a magyar szellemi renddel, a művészek, az írók, a tudósok világával. Érdeklődött minden iránt, ami ehhez a világhoz tartozott. Ervük megalapítója volt a vásárhelyi muzeumnak. Népművészeti ritkaságokat gyűjtött és gazdagította vele Vásárhely gyűjteményét. Gvakran járt Szegedre és itt egy életre szóló barátságot kötött a szegedi gárda tagjaival, Tömörkényvel, Mórával, Juhász Gyulával, Nyilassy Sándorral, meg a többiekkel, akik közül alig-alig maradt mutatónak néhány.

Vágvakozott Szegedre, a nagyobb városba és így örömmel fogadta 1908-ban a meghívást a szegedi rendőrséghez. A Vásárhelyen viselt főkapitányi állását feleslerelte Szeged főkapitányhivatali állásával. Mint Somogyi Szilveszter főkapitányhiveltetése a rendőrhírói tisztséget töltötte be Szeged város rendőrségénél 1915. februárjáig, amikor a polgármesterré választott Somogyi Szilveszter helyére főkapitánnyá nevezte ki a főispán.

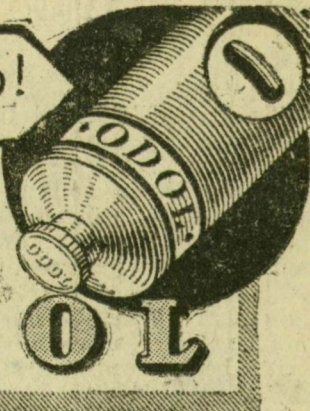
20 év az elnöki székből

A háború megbénította Szegeden is a kultúréletet. A Dugonics-Társaság, amely egy-

A jó fogpép!

Alaposan tisztít
Megóvja a fog
romancát

ODOL

kori elnökének, Lázár György polgármesternek évekig tartó betegsége következtében éppen csak vegetált, nem igen fejtett ki nagyobb munkát. Csak akkor kelt új életre, amikor husz évvel ezelőtt Szalay József főkapitányt emelte az elnöki tisztségbe.

A literátus főkapitány nagyszerű elnöknek bizonyult. Nagy tervei voltak és ezek között első helyen a felolvasó ülések állandó közönségének megteremtése állott. Ha ma van némi érdeklődés Szegeden irodalom és írók iránt, azt jórésben Szalay József elnök működésének köszönheti ez a város. Tudatosan, tervszerűen nevelt és állandósított közönséget az irodalmi felolvasások számára. Gondoskodott arról, hogy a felolvasó üléseken a szegedi közönség közvetlenül megismerhesse mindazokat, akik rangot viselnek a szellemi életben és azokat is, akik körül már felviharzott a harc és akik ígéretet jelentenek a jövőre nézve.

Ezen a kulturszigeten nem volt politika. Ide nem iutottak el soha a politizáló hullámverések. Szalay főkapitány ur szigorú rendőrkordonont vont a felolvasó emelvény köré. Csak azok juthattak keresztül ezen a kordonon, akik kívül hagytak minden politikai, társadalmi, felekezeti elfogultságot.

Ha az érdemeket lemériük, ezt a nagy érdemet is mérlegre kell tennünk. Mert érdem volt azokban az esztendőben, amelyek a háború után annyira szétforgácsolták a magyar világot. Szalay elnök ur erős kézzel tartott együtt mindent, ami tiszta irodalom, kultúra, művészet volt.

Az utolsó évek

1918. decemberében nyugalombavonult, mint a városi rendőrség főkapitánya, de később, a rendőrség államosítása alkalmával az állami érdek ismét aktív szolgálatba állította. Főkapitánya lett az államosított rendőrség szegedi kerületének.

Első és utolsó főkapitánya, mert amikor évekkel ezelőtt nyugalombavonult végérvényesen, megszüntették a vidéki főkapitányságokat.

Azóta Szalay József csak a kulturának élt. Minden idejét ennek a szent ügynek szentelte. Rendezgette, gyarapította hatalmas könyvtárát, amelynél értékeesebb magánkönyvtár kevés van az országban.

Szalay József rajongásig szerette az irodalmat, de maga csak ritkán fogott tollat, csak keveset írt. Cserzy Mihállyal együtt „Ugarimadás” címen írt színműve annakidején komoly feltűnést keltett. Értekezései, előadásai, tanulmányai, amelyek a különböző lapokban, folyóiratokban jelentek meg, becsülté, elismertté tették a nevét. Stílusának magyarsága tökéletes volt.

Örömmünnepe volt a magyar életnek, amikor a szegedi egyetem az irodalom érdekeiért végzett munkája elismeréseképpen a bölcsészettudományok disz doktorává avatta.

Sok tennivalója, elfoglaltsága mellett vállalkozott a mult évben szabadidő játékok adminisztrálásának irányítására. Szívesen vállalkozott rá, most is kulturáról és — Szegedről volt szó. De az idén már elhárította magától ezt a megbízatást. Orvosai tiltották el tőle, féltették egészségét.

Az események az orvosi aggodalmat igazolták. Egészsége csak látszólagos volt. A betegséget ott bujkált szervezetében és csak alkalomra várt, hogy elvégezze romboló munkáját.

Szalay József halála súlyos vesztesége Szegednek, Szeged kulturájának, de az egész magyar életnek is. Hiszen olyan kevés azoknak

Belvárosi Mozi

Kedden utoljára

Tarzan fogsága

Tarzan legújabb filmje. Fősz. Jonny Weissmüller és M. O. Sullivan 5. 7. o.

Széchenyi Mozi

Kedden utoljára

ROSE MARIE

Romantikus nagy operett 11 felvonásban
A főszerepekben: Jeannette Mac Donald és Nelson Eddy 5. 7. o.